

František Demeter * 1975 Trebišov

- 1990 – 1994 Škola úžitkového výtvarníctva v Košiciach, odbor
propagačné výtvarníctvo
- 1994 – 2000 Vysoká škola výtvarných umení v Bratislave, ateliér maľby
prof. Jána Bergera
- 2004 – 2007 odborný asistent (technológia maľby), Akadémia umení
v Banskej Bystrici
- 2008 – 2016 odborný asistent prof. Dezidera Tótha, Neateliér, Vysoká škola
výtvarných umení v Bratislave
- 2016 – vedúci Neateliéru na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave

SAMOSTATNÉ VÝSTAVY

- 2017 Galéria Plusmínusnula, Žilina
Galéria 19, Bratislava
- 2014 Nic než plocha, Galerie SPZ, Praha
NIE ÁNO NIE, Krokus Galéria, Bratislava
- 2009 Maličkosti k vražde (spolu s Klaudiou Koszibou),
Galéria FVU, Bratislava

SKUPINOVÉ VÝSTAVY (výber)

- 2017 Nový zlínský salon, Krajská galérie výtvarného umění, Zlín
Obrazy toho, čo zostalo, Krokus Galéria, Bratislava
- 2016 Fragment výstavy Stana Filka, Nová synagóga, Žilina
Miera abstrakcie v konkrétnom živote klesá,
Stredoslovenská galéria, Banská Bystrica
- 2015 Výstava finalistov Ceny Oskára Čepana 2015, DIG Gallery, Košice
Rozum a vzdor. Súčasné slovenské a české umenie zo zbierky
Dobňák, Východoslovenská galéria, Košice
- 2014 VII. zlínsky salon, Krajská galérie výtvarného umění, Zlín
Letná výstava 2014, Krokus Galéria
- 2011 1+2+3+4=10, Dom umenia, Bratislava
Sharing a room (spolu s Ch. Bazant-Hegemarkom),
Krokus Galéria, Bratislava
- 2010 Ateliér maľby Kocelova 23, Dom umenia, Bratislava
- 2009 Olejomaľba/oilpainting, Galéria Cypriána
Majerníka, Bratislava
- 2008 Voľným okom, Galéria v podkroví, Banská Bystrica
- 2005 LOCO, Stredoslovenská galéria, Banská Bystrica

OCENENIA

- 2015 finalista Ceny Oskára Čepana

ZASTÚPENIE V ZBIERKACH

Nadácia súčasnej maľby
súkromné zbierky
na Slovensku a v Česku

František Demeter: plátno určilo tvar, 2015, šeps a ceruza
na plátne, 108 x 121 cm, detail, foto: Adam Šakový

Gabriela Kisová

The Painting in Interspaces – Artwork of František Demeter in the Expanded Field of Painting

Abstrakt

The paper provides an overview of the artwork of Slovak painter František Demeter (1975). In the past few years, there has been a notable shift in his art from figural painting towards abstraction and a growing interest in the expanded field of painting. The analysis of the key aspects of Demeter's artistic program based on specific exhibition projects shows that the artist remains true to painting issues despite the fact, that he has been expanding his register in other media and, in his current works he has left working with the brush behind

Keywords: painting – conceptual painting – expanded painting – interactive installation

Gabriela Kisová

Malba v medzipriestoroch – tvorba Františka Demetera v rozšírenom poli malby

Abstrakt

Text mapuje tvorbu slovenského maliara Františka Demetera (1975). V posledných rokoch je markantný jeho posun od figurálnej malby smerom k abstrakcii a jeho rastúci záujem o rozšírené pole malby. Analýza kľúčových aspektov Demeterovho výtvarného programu na konkrétnych výstavných projektoch ukazuje, že umelec ostáva verný maliarskym otázkam napriek tomu, že svoj register rozširuje o iné médiá, a v aktuálnych dielach opúšťa prácu so štetcom.

Kľúčové slová: malba – závesný obraz – konceptuálna malba – expandovaná malba – interaktívna inštalácia.

Východisková situácia

František Demeter sa maľbe začal venovať v polovici deväťdesiatych rokov, čiže v období, ktoré jej z pohľadu inštitucionálnej podpory a teoretickej reflexie veľmi neprialo. Ocitol sa na pokraji záujmu, a to napriek kontinuálnej a intenzívnej tvorbe v maliarskych ateliéroch, kde „umelci a umelkyne maľovali, ale ich tvorba bola netolerantne vnímaná ako neaktuálna a zaznávaná – ako omyl“.¹ Predstavitelia staršej generácie Ján Berger a Ľudovít Hološka, obaja vysokoškolskí pedagógovia a vedúci ateliérov (VŠVU Bratislava a AKU Banská Bystrica), akoby zosobňovali kritiku tej doby namierenú voči maľbe,² ktorá sčasti pretrváva dodnes.³ V profesijnej biografii Františka Demetera zohrali obe tieto osobnosti istú úlohu: prvý ako školiteľ a mentor počas štúdia, druhý ako kolega v prvom zamestnaní.⁴ Prečo to spomínam? Ani nie tak pre Demeterov výtvarný a estetický program ako skôr pre vonkajšie podmienky jeho recepcie v období pred i po nástupe akéhosi „obratu k maľbe“ na prelome storočí. Ján Berger svoje pôsobenie na VŠVU okomentoval ako „dvadsať rokov pravidelného zneisťovania“.⁵ Ateliér na Kocelovej ulici, ktorého bol František Demeter súčasťou, bol vnímaný ako „nejaké uzavreté spoločenstvo, ktoré si existuje samo pre seba“.⁶ Boom maľby približne po roku 2005 neznamenal automaticky pozornosť pre všetku maľbu a jej tvorcov. Keďže Demeter nepatril k okruhu tých „ambiciózných“ a „viditeľných“ a okrem toho tvoril a pracoval mimo centra, jeho tvorba ostala často bez povšimnutia. Nie však úplne. Kurátorka Gabriela Garlatyová ho zaradila do cyklu výstav *Olejomalba*,⁷ jeho diela sa stali súčasťou zbierky Nadácie súčasnej maľby, ktorá

1 GARLATYOVÁ, Gabriela: Nulté roky / jeden z pohľadov na slovenské umenie po roku 1999. In *Nulté roky. Slovenské výtvarné umenie 1999 – 2011 v štyroch kurátorských pohľadoch*. Žilina: Považská galéria umenia, 2011, s. 53.

2 Tamtiež, s. 60.

3 V posledných rokoch prebieha revízia diskurzu a akési „znovuobjavenie“ Jána Bergera, čo ilustruje aj posledný rozhovor Mateja Fabiana s Jánom Bergerom v magazíne 365°, Klub priateľov SNG, Bratislava, 2017.

4 Pozri životopis Františka Demetera v závere jeho profilu.

5 Rozhor s Jánom Bergerom. In BRUNOVSKÝ, Daniel – GURA-DORIČOVÁ, Denisa: *Slovenské ateliéry*. Bratislava: Vydavateľstvo Virvar, 2010, s. 144.

6 Rozhovor s Klaudiou Koszibou. In BRUNOVSKÝ, Daniel – GURA-DORIČOVÁ, Denisa: *Slovenské ateliéry*. Bratislava: Vydavateľstvo Virvar, 2010, s. 304.

7 *Olejomalba*, kurátorka Gabriela Garlatyová, Mestská galéria Rimavská sobota (2008), Galéria Cypriána Majerníka (2009), pozri katalóg k výstave: Gabriela Garlatyová: *Olejomalba*. Mestská galéria, Rimavská sobota, 2009.

František Demeter: plátno určilo tvar, 2015, šeps a ceruza na plátne, 108 x 121 cm, foto: Adam Šakový

František Demeter: záber z výstavy NIE ÁNO NIE, Krokus Galéria 2014, foto: Adam Šakový

František Demeter: záber z výstavy NIE ÁNO NIE, Krokus Galéria 2014, foto: Adam Šakový

mala ambíciu podporovať umelcov mladšej generácie prostredníctvom nákupov do zbierky, výstavnou a publikačnou činnosťou.⁸ Aby to však nevyzeralo tak, že vykresľujem Františka Demetera ako akúsi obeť „podvyživeného“ systému, treba povedať, že ani samotný autor veľmi nevyhľadával príležitosti zviditeľnenia a najviac ho naplňala (a dodnes naplňa) práca v ateliéri.⁹ Situácia sa zmenila v posledných rokoch, keď sa pustil do radikálnejších výstavných projektov a v roku 2015 sa stal finalistom Ceny Oskára Čepana (COČ).¹⁰

Počas štúdia na VŠVU sa Demeter venoval takmer výhradne figurálnej maľbe. Obdobie od ukončenia školy až dodnes sa vyznačuje postupnou redukciou zobrazovacích prostriedkov a čoraz väčším vzdáľovaním sa od figurácie smerom k abstrakcii. V roku 2013 maľuje obraz *Rakva*, kde sa na monochromatickom pozadí v šedých tónoch objavuje malé čierne geometrické teleso pripomínajúce rakvu. S istou mierou nadsádzky si dovoľím položiť otázku, čo je v tomto obraze „pochované“? Pri pohľade na Demeterovu ďalšiu tvorbu by to mohla byť práve istá forma mimetického zobrazenia, s ktorou sa symbolicky lúči. Jeho posledné figuratívne maľby ako *Bratrstvo* (2011), *Opotrebovaná kópia* (2011) či *Chybné*

8 V rokoch 2006 – 2007 Nadácia Mladá maľba zakúpila do svojich zbierok obrazy viacerých mladých slovenských výtvarníkov. Jej cieľom bolo od začiatku pomáhať talentovaným umelcom, či už samotným zakúpením diel, organizovaním výstav alebo tlačením katalógov. Bližšie pozri: <http://www.gmb.sk/sk/exhibition/detail/180>

9 Pozri rozhovor Gabriely Kisovej s Františkom Demeterom v tomto vydaní časopisu Profil.

10 Umožnila to skutočnosť, že veková hranica prihlásených bola na COČ prvýkrát v roku 2015 posunutá na 40 rokov.

František Demeter: stredová lišta, 2014, olej, kombinové materiály, plátno, 250 x 200 cm

rozlíšenie (2014) sa vyznačujú rozostrenou/rozmazanou vizualitou, kontúry postáv sú nejasné, akoby sa vytrácali – s touto úvahou korešpondujú aj názvy dvoch posledných menovaných diel. Za akýsi medzník by som označila maľbu *Closing words* (2014), kde sa figurácia stretáva s abstrakciou vo vzťahu horizontály a vertikály. Z rozmazanej ženskej postavy, ležiacej v dolnej časti obrazu, stúpa obdĺžnik v odtieňoch farebného spektra. Tento vývoj úzko súvisí s Demeterovou intenzívnou potrebou (kritikej) analýzy maliarskeho média a jeho podmienok prezentácie. Napriek tomu, že postupne rozširuje svoj register smerom k objektu, inštalácii, performancii, videu, kresbe a koláži, naďalej ostáva bytostným maliarom a ak hľadáme generačne spriaznených tvorcov s príbuzným konceptuálnym uvažovaním, je nutné spomenúť Rastislava Podobu, Klaudia Koszibu, z mladších Juraja Kollára. Okrem tendencie k tlmenej až monochromatickej farebnosti u nich nájdeme systematické rozvíjanie tém v sériách, cyklické navracanie sa k vybraným motívom, ich zobrazovanie s minimalistickými posunmi (verzie jedného motívu), reflexiu historických žánrov ako portrét, krajinomalba, zátišie, prácu s technickým obrazom, citácie z fotografie a filmu. Sám Demeter tento problém nastolil v jednom rozhovore: „(...) mám taký dojem, že je slovenská maľba viac naviazaná na nemeckú, kde prevažuje konceptuálnejšia poloha [v porovnaní s českou maľbou, poznámka autorky].“¹¹ Nemyslím si, že sa na tvorbu spomínaných

11 František Demeter v rozhovore s Robertom Šalandom a Lukášom Machalickým. In: *Předbíláš, když jsi v řadě?*, AusdruckBooks, Praha 2015, s. 23.

František Demeter: Modul, 2016-2017, záber z inštalácie Krokus Galéria 2017, foto: Adam Šakový

František Demeter: záber z výstavy Maličkosti k vražde, Galéria SVÚ, 2009, foto: archív Galérie SVÚ

autorov dá nazerať výhradne cez blízkosť k nemeckej maľbe, oveľa dôležitejšie je konštatovanie, že tu ide o maliarske programy, ktoré okrem iného majú snahu referovať aj o samotnom médiu maľby.

Pitvať maľbu a obraz v priestore...

Keď sa Františka Demetera opýtali, čo by robil, keby nebol umelcom, odpovedal, že istý čas chcel byť chirurgom: „Možno i kvôli tomu trochu odchádzam od tej maľby, chcem sem-tam nájsť niečo iné. Z začať maľbu pitvať ako lekár.“¹² Médium-špecifický prístup sa u neho čoraz viac snúbi s konceptuálnym uvažovaním. Na jeho tvorbu posledných rokov môžeme nazerať za pomoci predstavy Yvesa-Alaina Boisa o konceptuálnej maľbe, ktorá sa takou stáva v momente, keď „sa seba-referenčne a sebakriticky venuje materiálnym aspektom a symbolickej gramatike vlastného formálneho jazyka“.¹³ Demeter svoju pozornosť čoraz viac upriamuje na elementárne zložky maľby a obrazu. Ako v osobných rozhovoroch viackrát uvádza, pokúša sa dostať v maľbe „inam“. Vyhľadáva medzipriestory, ktoré mu ponúkajú väčšiu slobodu, a situuje sa medzi maľbu a objekt, medzi obraz a rám, medzi figuráciu a abstrakciu, medzi tlmenú a žiarivú farebnosť, medzi stenu a priestor, medzi statický závesný obraz a pohyblivú interaktívnu inštaláciu.¹⁴ Jeho intelektuálna a procesuálna práca s médiom maľby sa naplno rozvinula v posledných troch samostatných výstavných prezentáciách *NIE ÁNO NIE* (2014), *Nic než plocha* (2014) a *Tam, kde my sme už boli* (2015).

Na samostatnej výstave *NIE ÁNO NIE* v Krokus Galérii v roku 2014 predstavil Demeter komplexnú priestorovú inštaláciu v podobe obrazov zavesených na kolajniciach upevnených na strope galérie. Systém inštalácie narušil tradičnú dominanciu prednej strany závesného obrazu (staticky) visiaceho na stene. To, čo nakoniec vyústilo do pomerne radikálnej prezentácie maľby, malo svoj počiatok v umelcovom probléme, ako dostať viac farby do obrazu. Do riešenia problému sa pustil pomaľovaním zadnej strany: „Odrazu som začal oveľa slobodnejšie maľovať, napríklad iba lišty. Ako keby som vymenil tú zadnú stranu za prednú.“¹⁵ Rub maľby sa zrazu stal rovnako dôležitý ako líc. Zviditeľnili sa inak neviditeľné prvky ako signatúra, napnutie plátna, stečená farba v medzerách blindrámu, umelcove poznámky fixkou napísané na rám ako „základný predpoklad“.

Ďalším predmetom Demeterovho záujmu sa stal samotný rám obrazu. Obraz ako umelecký artefakt môžeme vnímať aj ako model skutočnosti, ktorý sa z nej vyčleňuje vďaka svojim hraniciam, v prípade závesného obrazu vďaka svojmu rámu. U Demetera sa táto hranica stala priepustnou. Ako to formuloval Ján Kralovič vo svojej úvahe: „Rám a jeho obraz sa stáva objektom, ktorý sa zapája do skutočnosti, necháva ju do seba a cez seba prenikať cez otvory, škáry. Je protézou,

František Demeter: 225,5 x 216,5 x 229,5 x 215,5 (oil model), 2015, olej na papieri a na plátne, 229,5 x 216,5 cm, foto: Adam Šakový

¹² Tamže, s. 24.

¹³ VERWOERT, Jan: Prečo konceptuálni umelci a umelkyne opäť maľujú? Pozri príspevok v tomto vydaní časopisu Profil.

¹⁴ Pozri KISOVÁ, Gabriela: František Demeter. Nie. Áno. Nie. Z bodu nula k expandovanej maľbe.

In *František Demeter – NIE ÁNO NIE*. Bratislava: Krokus Galéria, 2016, s. 4 – 13.

¹⁵ František Demeter v rozhovore s Petrom Megyěšim, dostupné na www.artalk.cz (posledný prístup 8. 4. 2017).

František Demeter: záber z inštalácie Nic než plocha, Galéria SPZ Praha 2014,
foto: archiv Galérie SPZ

František Demeter: záber z inštalácie *Nic než plocha*, Galéria SPZ Praha 2014, foto: archiv Galerie SPZ

František Demeter: záber z inštalácie *Nic než plocha*, zádna strana. Galéria SPZ Praha 2014, foto: archiv Galerie SPZ

ktorá sa síce stavia medzi mňa a svet, ale zároveň umožňuje zintenzívnené vnímanie okolia obrazu.¹⁶ Lišty, ktoré sú inak neviditeľne ukryté pod vrstvou maliarskeho plátna, sa zrazu stali integrálnou súčasťou obrazu, ako napríklad v dielach *wet paint* (2014) alebo *block* (2014). Obraz sa zároveň čoraz viac menil na objekt, ktorý už nie je „možné obsiahnuť z jedného stanoviska“.¹⁷

Na výstave *NIE ÁNO NIE* boli diváci vystavení neštandardnej situácii: namiesto pred obrazom sa ocitli medzi obrazmi. Oni sami sa stali súčasťou inštalácie a vzťah divák – obraz sa z jednosmerného lineárneho zmenil na situačno-relačný. Paralelu k Demeterovej práci s (maľovaným) obrazom nájdeme v tvorbe zakladajúcich postáv slovenského konceptuálneho umenia Júliusa Kollera a Stana Filka. Koller koncom šesťdesiatych rokov minulého storočia reflektoval vo svojich anti-obrazoch mnoho aspektov obrazu ako priestorovosť, transparentnosť, rám(c)ovanie obrazovej plochy, nosič maľby.¹⁸ V roku 1969 realizoval antihappening *Kontakt*, kedy sa postavil za svoj transparentný obraz zavesený na lankách v galerijnom priestore. Na tento inštalatívny moment nadviazali tvorcovia jeho aktuálnej retrospektívnej výstavy vo viedenskom MUMOK-u.¹⁹ U Filka sú to

16 KRALOVIČ, Ján: Rám a jeho obraz. In: *František Demeter – NIE ÁNO NIE*. Bratislava: Krokus Galéria, 2016, s. 17.

17 Tamže, s. 18.

18 Pozri HRABUŠICKÝ, Aurel: Kollerove maliarske kultúrne situácie. In: *Július Koller. Zbierka SOGA a jej príbeh*. Bratislava: SOGA, 2016, s. 15.

19 Július Koller. *One Man Anti Show*, mumok Wien, 25.11.2016–17.4.2017, kurátori výstavy: Daniel Grűn, Kathrin Rhomberg, Georg Schöllhammer.

obojsstranne pomaľované obrazy z polovice osemdesiatych rokov, ktoré, ako uvádza Aurel Hrabušický, neboli určené na stenu, ale mali „visieť zo stropu a voľne sa otáčať okolo vlastnej osi v priestore, preto ich aj umelec nazval mobilmi“.²⁰

U Demetera pribúda moment interakcie, priame zapojenie návštevníkov galérie formou mobilnej inštalácie, ktorá je takpovediac v ich rukách. Prostredníctvom kolajnicového závesného systému mali návštevníci výstavy *NIE ÁNO NIE* možnosť dotknúť sa obrazov a pohybovať nimi. Posúvaním v priestore menili celkovú situáciu. Na tento motív nadviazal Demeter v inštalácii *Modul* (2016 – 2017), v ktorej použil nájdene maľované divadelné kulisy a inštaloval ich tak, aby ich mohli diváci posúvať.²¹ Na výstave *Nic než plocha* v galérii SPZ v Prahe v roku 2014 reštaloval svoje dielo *Plátno na stojane* na posuvné kladky, ktoré boli priamo napojené na vchodové dvere galérie. Otvorením dverí návštevníci pohli celým systémom a dvihli maľby, ktoré sa jemne rozkývali v priestore.

Späť k maľbe inými prostriedkami

V inštalácii *Tam, kde my sme už boli* v rámci výstavy finalistov Ceny Oskára Čepana 2015 v Dig Gallery v Košiciach sa Demeter ešte viac ponoril do skúmania „základných predpokladov maľby“. V rozmernej inštalácii, pripomínajúcej akúsi

20 HRABUŠICKÝ, Aurel: Obalový materiál Stana Filka. In: *Stano Filko – OBALY*. Bratislava: Galéria Linea, 2015, nepag.

21 Dielo bolo prezentované na výstave *František Demeter, Jaromír Novotný, Kay Walkowiak – Obrazy toho, čo zostalo*, Krokus Galéria, kurátorka Gabriela Kisová, 24. 2. – 8. 4. 2017.

František Demeter: záber z inštalácie Nic než plocha, zádna strana. Galéria SPZ Praha 2014,
foto: archiv Galerie SPZ

František Demeter: Bez názvu (frame), 2015, video, súčasť inštalácie Tam, kde my sme už boli, Dig Gallery Košice 2015

materiálovú zbierku, sa úplne vzdialil od závesného obrazu, plátno nahradil transparentným papierom, upustil od práce so štetcom a namiesto toho použil grafickú techniku linorezu a kresbu. V tejto práci sa asi najviac priblížil fenoménu expandovanej malby ako „transmediálneho poľa“²², v ktorom je malba rozšírená o objekty, inštaláciu, performanciu, video, texty a výsledkom sú hybridné formáty. On sám polemizuje s blízkosťou k expandovanej malbe a tvrdí, že to nie je jeho primárny záujem: „Výsledok je vždy podmienený tým, nad ktorými otázkami práve premýšľam a moment, či si konkrétny koncept vyžaduje pokračovať do priestoru alebo nie.“²³ Pre mňa najsilnejšou časťou tejto inštalácie bolo zaradenie dvoch videí, záznamov z Demeterových performancií, ktorých predmetom je uvažovanie o vzťahu malby (širšie umenia ako takého) a reality. V prvom vidieť umelca, ako sa za pomoci na tenučko vybrúseného rámu pokúša vylúdiť zvuk z hrajúcej gramofónovej platne. Nosič malby sa tu mení na nástroj, ktorý vyrába zvuk, metaforicky povedané „spieva“. V druhom videu sa Demeter usiluje namaľovať štvormetrovú tuju, ale tak, že ju obalí do transparentného papiera a naň prekresľuje malými ťahmi jej ihličie. Ako som to formulovala v inom texte, autorov „utopický pokus malbou, respektíve v tomto prípade viac kresbou »objať« a zmocniť sa reality je reflexiou základných žánrov a techník malby ako plenárová malba, krajinomalba, realistická malba“.²⁴

V súvislosti s prácami z posledného obdobia použil Demeter na jednom mieste metaforu spodnej bielizne.²⁵ Niečo, čo je najbližšie k nášmu telu, čo ho zakrýva a samo ostáva ukryté pod vrstvou ďalšieho oblečenia. Zároveň sa cez toto prirovnanie dostaneme k pojmu tela malby, pretože hoci bezpredmetná a čoraz redukovanejšia, stále ide o malbu fyzicky prítomnú v priestore. Demeterovo balansovanie medzi konceptom a procesom, jeho otvorenie sa novým médiám a jeho večné pochybnosti mu dávajú slobodu v uvažovaní, ako narábať s malbou dnes a v budúcnosti. Alebo ako to formuloval český maliar Igor Korpaczewski odvolávajúc sa na Vladimíra Holana: „Kto je bez rozporov, je bez možnosti.“²⁶

Gabriela Kisová, kurátorka a teoretička umenia. Je riaditeľkou galérie súčasného umenia Krokus v Bratislave, ktorú zakladala v roku 2008. Vyštudovala sociológiu a vedu o výtvarnom umení a médiách na Universität Konstanz (2001 – 2007), odborné skúsenosti získala v Kunsthalle St. Gallen (2005 – 2006). Na Fakulte umení TU Košice viedla v rokoch 2009 – 2010 seminár k sociológii umenia. Od roku 2012 je doktorandkou na Centre výskumu VŠVU v Bratislave.

22 Pozri RING PETERSEN, Anne: Expandujúca malba: Diskurzívne bojisko a intermediálne laboratórium. In: GERŽOVÁ, Jana (ed.): Malba v postmediálnom veku. Bratislava: Slovart, VŠVU 2012, s. 49.

23 Neustále spochybňovanie toho, čo je obraz a čo si o ňom myslíme. František Demeter v rozhovore s Petrom Megyešim, dostupné na www.artalk.cz (posledný prístup 8. 4. 2017).

24 KISOVÁ, Gabriela: František Demeter. Nie. Áno. Nie. Z bodu nula k expandovanej malbe. In František Demeter – NIE ÁNO NIE. Bratislava: Krokus Galéria, 2016, s. 11.

25 František Demeter – Finalista Ceny Oskára Čepana, dostupné na <https://vimeo.com/139263774> (posledný prístup 8. 4. 2017).

26 Igor Korpaczewski v rozhovore s Robertom Šalancom a Lukášom Machalickým. In: *Předbíháš, když jsi v řadě?*, AusdruckBooks, Praha 2015, s. 18.